

Josef B. Michl

In: *Mosty blízké i vzdálené : století Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky*.
Juříčková, Miluše (editor); Kostecká, Marta (editor); Munzar, Jiří (editor); Urválek,
Aleš (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 45-48

ISBN 978-80-210-9252-5; ISBN 978-80-210-9253-2 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141019>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Nordistika – skandinavistika

Josef B. Michl

Severský záběr se na brněnské germanistice projevoval od počátků činnosti pracoviště. Doplňoval a rozšiřoval tradiční germanistickou perspektivu, stal se součástí badatelského a pedagogického profilu významných osobností, jež zde působily. Od roku 1974 došlo k ustavení skandinavičtíckého studijního oboru, resp. oborů, které v průběhu let vychovaly řadu absolventů. V první části jubilejní publikace jsou shromážděny medailony bývalých i současných členů našeho pracoviště, které dnes nese název Ústav germanistiky, nordistiky a nederlandistiky. Tato druhá část chce vyprávět příběh nordistiky/skandinavistiky s odkazem na historické události, které měly na vývoj oboru vliv. I zde je nutno podtrhnout roli významných osobností v kombinaci s týmovou spoluprací napříč generacemi.

Začneme žhavou současností. Stejně jako celá Masarykova univerzita prožívá i naše pracoviště proces institucionální akreditace, který s sebou přináší přeměnu „studijních oborů“ na „studijní programy“ a tím i nové šance rozvoje pro následující desetiletí. Vítanou šancí pro úspěšné absolventy jsou připravované doktorské studijní programy Germánské literatury a Germánské jazyky, které představují kýžený návrat k širokému programovému horizontu otců zakladatelů, především profesorů Antonína Beera a Leopolda Zatočila. Pominout nechceme ani evropskou dimenzi oborů/programů, dlouhodobé kontakty s našimi nejen geograficky nejbližšími pracovišti na Komenského univerzitě v Bratislavě a na Karlově univerzitě v Praze, s vídeňskou skandinavistikou a s vysokoškolskými pracovišti ve Skandinávii, především ve městech Kristiansand (University of Agder) a Bø (University College in Southeast Norway). Důležitým nástrojem spolupráce je program Erasmus.

První medailon je věnován profesoru Josefu B. Michlovi, který na Masarykovu univerzitu vnesl nordistiku jako samostatnou disciplínu moderní filologie. Josef B. Michl (1. července 1918 – 5. dubna 2001) se narodil v Suchohrdlech u Znojma. Byl imatrikulován na Karlově univerzitě v Praze od podzimu roku 1937. Získal ubytování v Hlávkově koleji, která byla určena pro posluchače ze sociálně slabších vrstev, tam se setkal s dalším Moravanem, o tři roky starším medikem Janem Opletalem, který se měl později stát obětí nacistického teroru. Na podzim roku 1939, kdy byly české vysoké školy uzavřeny, přežil Josef Michl tak říkajíc vlastní smrt, když ho jen o vlasek minula pažba pušky rozzuřeného esesáka, který zatýkal studenty přímo v prostorách studentské koleje. Za války vykonával J. Michl různá zaměstnání, pracoval i jako učitel na základní škole. Po osvobození Československa dokončil v Praze studium němčiny a latiny, v roce 1947 měl možnost se účastnit mezinárodní studentské brigády v Norsku. Mladí lidé z mnoha evropských zemí pracovali tehdy na obnově a rozvoji města Oslo v rámci přípravy na zimní olympijské hry 1952 – Michl se zapojil s dalšími Čechoslováky na výstavbě budoucího studentského městečka Sogn. Toto setkání s Norskem mělo provždy určit profesní zájem a životní směřování Josefa Michla.

Po získání doktorátu působil jako středoškolský profesor, nejdéle v Uherském Hradišti, Karvině a v Brně, ale začaly mu vycházet první články o Norsku a Skandinávii, publikoval první překlady z norštiny a švédštiny, především v „Revue Světová literatura.“ Jako překladatel si ke jménu připojil zkratku B, tedy Josef B. Michl. V jeho srdci vždy soupeřily norská a švédská literatura a kultura, rozhodující podíl na tom měly osobní kontakty s kolegy z obou zemí. V šedesátých letech se otevřely možnosti cestovat a navazovat odbornou, ale i uměleckou spoluprací. Michl už v té době usi-

Josef B. Michl v roce 1992
Zdroj: Archiv Jana Michla

loval o zprostředkování nejen prozaických, ale také básnických textů. Ve spolupráci s Antonínem Přidalem vydal básnickou sbírku *Agadir* (1963) novátora švédského modernismu Artura Lundkvista. Toto dílo zachycuje autorův zážitek z tragického zemětřesení dne 29. února 1960 v marockém městě Agádíru, které básník jako zázrakem i s manželkou přežil, přičemž dobová svědectví hovoří až o 15 tisíci obětí. Obraz apokalyptické zkázy se zde stal varováním před iluzorním bezpečím pod křídly nejmodernějších, ale dehumanizovaných technologií.

Od září 1954 byl J. Michl na filozofické fakultě v externí aspirantuře pro obor Severská filologie, roku 1962 nastoupil do pracovního poměru tamtéž, nejprve jako lektor němčiny, později ke svým povinnostem připojil nabídku kurzů moderních skandinávských jazyků, což evidentně přispělo k pestrosti studijní nabídky pracoviště a záhy i ke kodifikaci rozšířeného názvu: Katedra germanistiky a nordistiky (1963). V roce 1966 se Josef B. Michl habilitoval studií o sociolinguvistické problematice vztahu dvou spisovných forem norštiny (bokmål-nynorsk), ale profesura byla jemu, obdobně jako mnoha dalším kolegům, udělena s ohledem na dramatické peripetie politického vývoje v Československu až po změně režimu v roce 1992.

Kurzy norštiny byly poprvé nabídnuty v období naděje a politického uvolnění. Zájem byl značný, ale J. Michl získal v letech 1969–1971 místo lektora češtiny na univerzitách v Uppsale a ve Stockholmu. Návrat do „normalizovaných poměrů“ v Československu jakoby odmítal brát na vědomí. Jeho cílem bylo prorazit byrokratické překážky a získat pro Brno akreditaci pro skandinavistický studijní obor. A skutečně, v roce 1974 bylo otevřeno pětileté studium švédštiny (předepsané v kombinaci s němčinou), o rok později pětileté studium norštiny (v kombinaci s angličtinou). Paralelně s tímto úspěchem prožíval Josef B. Michl i bolestné porážky a ponížení – za spoluautorství překladu výboru z české poezie, který byl vydán ve Švédsku, kam byla zařazena také báseň na památku Jana Palacha, byl potrestán tím, že řadu let nesměl vycestovat.

6. prosince 1977 byla Josefu B. Michlovi udělena ve Stockholmu cena Artura Lundkvista (The Artur Lundkvist Foundation), o patnáct let později převzal z rukou norského krále Haraldha V. nejvyšší ocenění udělované cizincům – Norský královský řád za zásluhy (Den Kongelige Norske Fortjenstorden).

Michlovy přednášky a semináře probouzely v posluchačích trvalý zájem o literaturu, jazyk a kulturu Severu. V translátologických seminářích předkládal studentům okruhy otázek ze své vlastní překladatelské činnosti. Už v roce 1977 vydala Mladá fronta antologii severské poezie *Severské léto* a o deset let později vyšel v Odeonu svazek *Země, která není*, výbor z poezie finsko-švédské básnířky Edith Södergranové. V letech 1983–1984 přednášel jako hostující profesor v Norsku a ve Švédsku. Michlova celoživotní norskó-švédská skandinavská dvojdomost opět přinesla plody – spolu s básníkem Østenem Sjøstrandem připravil překlad poezie Jaroslava Seiferta do švédštiny. Náš národní básník se tak stal mimo jiné zásluhou Michlovy popularizační činnosti ve Skandinávii prvním českým jménem na listině nositelů Nobelovy ceny za literaturu. Tematiku českých kandidátů navržených na toto ocenění pak Michl komplexně zpracoval v díle *Laureatus laureata* (1995).

V návaznosti na meziválečnou praxi úzké spolupráce MU s Univerzitou Komenského, dojížděl J. Michl na blokovou výuku do Bratislavy. Spolu s profesorem Terrayem vychoval generaci odborníků, kteří dodnes určují profil slovenské nordistiky (doc. Margita Gáborová, doc. Milan Žitný). Po společenském průlomu v listopadu 1989 se i norština dočkala nárůstu zájmu a přízně: studium se otevíralo každý druhý rok, neboť na deset studijních míst se hlásily až tři stovky zájemců z celé republiky. Jako představitel brněnské nordistiky byl Michl zván na mezinárodní konference (IASS) ve Skandinávii i dalších evropských zemích, rád se účastnil kulturních a diskusních pořadů v Českém rozhlase. V polovině devadesátých let pak došlo k dovršení další linie jeho celoživotního badatelského zájmu – řada studií o národním básníkovi Bjørnstjerne Bjørnsonovi byla zakončena publikací *Bjørnson a Československo* (1992), v níž zpracoval do té doby nepřístupné materiály z norských a českých archívů. Knihu je možno číst jako projev úcty k demokratickým tradicím Severu, ale také jako hold státu, jehož existence byla ukončena v roce vydání knihy.

Josef B. Michl úzce spolupracoval s řadou představitelů brněnského intelektuálního života, např. s Ludvíkem Kunderou, s nímž už v šedesátých letech vydal poezii Johanne R. Bechera. Michl byl „pokrývačem“ – jeho jméno se objevilo na obálce knihy místo L. Kundery, který byl mezi těmi, kteří publikovat dlouhá léta nemohli (byli tzv. na indexu). Za vrchol jeho celoživotní snahy zprostředkovat severskou kulturu v českém prostředí můžeme považovat červen 1995, kdy na brněnské Nové radnici vlála vedle české i norská vlajka. Došlo k tomu u příležitosti oficiální návštěvy norského velvyslance v Brně, kdy kulturní a pietní program připomenul tragickou událost v životě básníka Rudolfa Těsnohlídka – smrt jeho manželky Jindry před devadesáti lety v městečku Vestnes nedaleko Molde. Vzpomeňme ještě, že 10. prosince 1993 byl za účasti představitelů města a norského velvyslance přejmenován park na ulici Veverčí na „Bjørnsonův sad“; balvan u vchodu byl osazen textem, připomínajícím působení tohoto norského básníka a humanisty.

Zakladatel brněnské nordistiky, mezinárodně uznávaný vědec a vynikající překladatel, Josef B. Michl zemřel 5. dubna 2001 v Brně.